

# Avain lasten Ateneumiin

*Opas vanhemmille ja opettajille*



ATENEUMIN TAIDEMUSEO

# Avain lasten Ateneumiin

*Opas vanhemmille ja opettajille*

Tämä opas on tehty lapsille ja heidän seurassaan kulkeville aikuisille. Olemme valinneet oppaaseen muutamia Ateneumin suosituimpia taideteoksia. Jokaisesta teoksesta on kirjoitettu lyhyt opastus, jonka avulla aikuisen on helppo kertoa lapsille Ateneumin teoksista. Tarjolla on tietoa teoksista ja niiden tekijöistä sekä kysymyksiä, jotka aktivoivat ja kannustavat lapsia itse syventymään taiteeseen.

Ateneumissa nähtävää riittää, mutta kaikkea ei kannata katsoa samalla kertaa. Sopiva kesto kierrokselle on 45 minuuttia. Kannattaa siis valita 4-5 teosta ja tutustua niihin huolella.

Ennen kierroksen alkua on hyvä muistuttaa lapsia museon erityissäännöistä. Teokset ovat mittaamattoman arvokkaita, joten teoksiin ei saa koskea. Pelkkä hipaisukin on ehdottomasti liikaa. Suurissa saleissa ääni kaikuu, ja pienikin hälinä aiheuttaa kovan metelin. Museossa on usein monta opastusryhmää yhtä aikaa. Valitkaa siis teos, joka ei ole liian lähellä toista ryhmää. Ateneumin neuvonnasta voit tarkistaa päivän opastustilanteen.

Oppaan tekstit on tehty aikuisen avuksi, ja ne soveltuvat sellaisenaan opastukseksi museon teoksiin. Teksteissä vuorottelevat lyhyet tietopätkät ja kysymykset. Pohtikaa niitä yhdessä. Kannattaa istuutua lattialle ja tutustua taideteoksiin kaikessa rauhassa.

Oppaan tekstit perustuvat omiin lapsi- ja koululaisopastuksiimme Ateneumin taidemuseossa. Tarjoamme monen vuoden opastuskokemuksemme teille avuksi, ja toivotamme avartavaa, opettavaista ja ennen kaikkea hauskaa museovierailua!

*Selina Finne (SF)*

*Emmi Jäkkö (EJ)*

*Lisätietoa museon opastuksista saat Ateneumin opasvarauksista puh. 09-17336275*

# Akseli Gallen-Kallela: Ensi opetus

1887, öljymaalauk, 115,5 x 98 cm



Taiteilija Akseli Gallen-Kallela oli kaupunkilainen. Hän syntyi Porin kaupungissa ja hänen perheensä oli vaurasta ja sivistynyttä väkeä. Gallen-Kallela kuitenkin viihtyi myös tavallisten maalaisihmisten parissa. Hän matkusteli ympäri Suomea ja kuvasi näiden ihmisten elämää. Usein hän jopa asui kuvaamiensa ihmisten kotona, usein hyvinkin vaatimattomissa oloissa.

Tämän kuvan hän maalasi Keski-Suomessa, Keuruulla, Eskolan torpassa.

## Mitä kuvan ihmiset tekevät? Mitä kummaa miehellä on kädessään?

Miehellä on kädessään verkkoneula eli käpy. Hän kutoo kalaverkkoa. Valmiita verkkoja on penkillä, tytön jalkojen vieressä.

Tyttö on kumartunut kirjan ääreen, hän lukee.

## Taiteilija antoi maalaukselleen nimen Ensi opetus. Mitähän se mahtaa tarkoittaa?

Yli sata vuotta sitten kaikki lapset eivät suinkaan menneet kouluun, päiväkodista puhumattakaan. Moni aikuinenkaan ei osannut lukea. Kuvan tyttö ei hänkään käynyt kouluun. Tyttö oli kuitenkin onnekas, sillä hänen isoisänsä osasi lukea ja opetti lapsenlapselleenkin lukemisen taidon. Joskus myös lukemaan oppinut lapsi opetti vanhempiaan. Mitäpä jos tyttö opettaakin isoisänsä?

Kuvan ihmiset ovat tavallisia, yli sata vuotta sitten eläneitä maalaisia. Tuohon aikaan maaseudulla lähes kaikki valmistettiin alusta loppuun asti itse. Talo, kuten kaikki kodin esineet, penkit, pöytä ja

astiat ovat puusta omin käsin tehtyjä. Tytön penkin alla on kirves, jolla puita voi kaataa metsästä. Kalaverkkojen lisäksi myös kankaat kudottiin ja vaatteet ommeltiin itse.

Tässä mökissä ei ole sähkölamppeja. Silloin kun tämä maalaus maalattiin, ei missään kodeissa ollut vielä sähköjä.

## Mistä ihmiset saivat valoa? Mistä tämän kuvan valo on peräisin?

Tyttö lukee ikkunan ääressä. Ikkunasta näkyy lumisia puita. On sydäntalvi. Kohta on taas pimeää. Miehen ja tytön puuhia valaisee päivänvalon lisäksi toinenkin valonlähde, takkatuli. Sen punainen loimu valaisee illan tullen pimeään pirtin. Tuli myös lämmittää tupaa mukavasti.

Ennen sähkölampun aikaa ihmiset valaisivat kotinsa myös kynttilöillä. Maalla poltettiin lisäksi päreitä – pitkiä ja paksuja puulastuja, jotka paloivat hyvin.

Taiteilija Gallen-Kallela halusi tämän työn avulla harjoitella tulenvalon maalaamista. Gallen-Kallela oli taitava taidemaalari jo tätä työtä maalatessaan. Vuosien kuluessa hän kuitenkin kehittyi entistäkin etevämmäksi. SF

# Albert Edelfelt: Pariisin Luxembourgin puistossa

1887, öljymaalauk, 144 x 188 cm



Tässä suuressa maalauksessa on naisia ja lapsia puistossa päivänsä viettämässä. Maalaus on kuva ranskalaisesta puistosta. Luxembourgin puisto on edelleen suosittu vapaa-ajan viettopaikka Ranskan pääkaupungissa, Pariisissa.

Ennen vanhaan hienot kaupunkilaisnaiset eivät itse hoitaneet lapsiaan. Kun perheeseen syntyi vauva, sille hankittiin oma hoitaja, joka usein myös imetti lasta. Kaikki kuvan naiset yhtä lukuun ottamatta ovatkin lastenhoitajia ja imettäjiä. Vielä sata vuotta sitten ranskalaisen imettäjän tunnisti vaatteista, pitkästä viitasta ja rypytyetystä myssystä, jonka silkkinauhat ulottuivat maahan asti.

## Yksi äitikin kuvassa on, kuka hän mahtaa olla?

Kuvan ainoa äiti on kuvan vasemmassa reunassa oleva nainen. Hänellä ei ole imettäjän viittaa, myssyä tai esiliinaa. Äidillä on yllään tyylikäs harmaa kävelypuku ja päässään vaaleanpunainen hattu. Sylissään hänellä on vauva.

Albert Edelfelt maalasi tämän kuvan Luxembourgin puistossa. Hän halusi maalata kuvan ohikiitävästä hetkestä. Maalaus onkin kuin valokuva, johon lyhyt hetki on ikuistettu. Muutaman sekunnin kuluttua tilanne olisi jo toinen: Tytön palmikko olisi valmistunut ja taustalla juoksevat lapset olisivat kirmanneet pois kuvasta. Taiteilija kuitenkin vietti aiheen parissa pidemmän ajan: hän maalasi tätä kuvaa kaksi vuotta.

## Millainen sää kuvassa on? Entä mikä vuodenaika mahtaa olla ja mistä sen näkee?

Puistossa paistaa aurinko. On lämmin kevätpäivä. Puiston puut ovat juuri puhjenneet lehteen. Aidan vieressä istuvalla naisella on päivänvarjo. Etualalla olevan

tuolin päällä on myös päivänvarjo. Ennen vanhaan ihmiset suojautuivat paitsi sateelta myös auringolta. Ruskettuminen ei siihen aikaan ollut vielä muodikasta. Pelloilla uurastavat työläiset olivat ruskettuneita, hieno väki kaupungissa ei.

## Mistä suunnasta aurinko paistaa? Mistä sen näkee?

Aurinko paistaa etualalla olevien naisten takaa, vasemmalta alaviistosta. Auringon suunnan näkee varjoista, jotka lankeavat hiekalle.

Katsokaa aurinkoisia kohtia hiekassa, mitä kaikkia värejä löydätte niistä?

Albert Edelfelt on maalannut aurinkokohtiin monia pastellisävyjä; vaaleanpunaista, vaaleankeltaista ja vaaleansinistä. Silti hiekka näyttää ihan oikealta hiekalta.

## Kuinka monta miestä tai poikaa kuvassa on?

Yhtään aikuista miestä ei kuvassa näy. Poikiakaan ei ole kuin yksi. Poika on kuitenkin maalaukselle tärkeä. Kokeile peittää poika kädelläsi (älä kuitenkaan koske maalaukseen!!) – huomaatko miten kuva muuttuu?

## Kuvan lapset leikkivät. Mitä leikkejä löydät kuvasta?

Etummaisella tytöllä on puinen vanne, jota pyöritettiin kepillä pitkin hiekkaa. Tyttö ja poika rakentavat hiekkakakkaa. Takimmaisat lapset leikkivät hevossrattaita: etumaiset tytöt ovat hevosia, joita kolmas tyttö ohjaa. Huomaatko, että samoja leikkejä leikitään edelleen. Moni asia on reilussa sadassa vuodessa muuttunut paljon, mutta moni asia on myös ennallaan. SF

# Johannes Takanen: Andromeda

1882, marmoriveistos, korkeus 82 cm



Tämä veistos on kuva kauniista naisesta. Kun veistosta katsoo eri puolilta, huomaa, ettei nainen ole yksin. Muutaman kymmenen senttimetrin päässä naisen varpaista on merihirviön ammottava kita. Naisella on kahleet jaloissaan, hän ei pääse pakoon.

Nainen on prinsessa Andromeda. Tarina Andromedasta on tuhansia vuosia vanha kreikkalainen kertomus. Prinsessan äiti oli kuningatar Kassiopiea, joka kuvitteli olevansa maailman kaunein. Päivät pitkätkä hän kulutti omalla kauneudellaan kerskuen. Eräänä päivänä kuningatar meni liian pitkälle. Hän ilmoitti olevansa kauniimpi kuin nereidit, merenjumalan 50 kuvankaunistä tyttäreltä. Tästä raivostuneena merenjumala Poseidon uhkasi nostattaa merestä hirviön, joka tuhoaisi Kassiopiean koko valtakunnan, söisi ihmiset suihinsa ja hajottaisi rakennukset. Oli ainoastaan yksi keino välttää valtakunnan tuho. Kuningatar joutui kahlehtimaan tyttärensä, prinsessa Andromedan rantakallioon ja uhraamaan hänet merihirviölle. Näin valtakunta pelastuisi.

## Miltä Andromeda näyttää? Kuvittele itsesi Andromedan paikalle, miten sinä käyttäytyisit?

Andromeda on tyynen rauhallinen. Välinpitämättömän näköisenä hän sukii hiuksiaan, aivan kuin pelottavaa merihirviötä ei olisi olemassakaan. Sinä ehkä käyttäytyisit toisin; kiljuisit, taistelisit vastaan tai yrittäisit kahleista huolimatta paeta. Se, ettei prinsessa pyri pakoon on taiteilija Johannes Takasen valinta. Jos sinä tekisit kuvan Andromedasta, voisit tehdä vastaan taistelevan tai kirkuvan prinsessan.

Oikeastaan Andromedalla on täysi syy olla rauhallinen. Korkealla taivaalla lentää Perseus, poika, jolla on siivet kantapäissään. Hän näkee pulaan joutuneen

prinsessin rantakalliolla ja syöksyy apuun. Perseus surmaa merihirviön ja saa Andromedan puolisoikseen. Elettyään hyvän yhteisen elämän Andromeda ja Perseus muuttuvat tähdiksi taivaalle. Monet taivaan tähdistä ja tähtikuvioista ovat saaneet nimensä antiikin tarinoiden mukaan. Taivaalla on myös esimerkiksi Kassiopiean tähtikuvio.

## Mistä materiaalista veistos on tehty?

Veistos on tehty kivistä, marmorista. Marmori oli kuvanveistäjä Johannes Takasen lempimateriaali. Jos hän olisi saanut valita, ei hän muunlaisia veistoksia olisi tehnyt. Takanen oli kuitenkin köyhästä perheestä, eikä hänellä juuri ollut varaa ostaa marmoria. Lyhyen elämänsä aikana hän ehti veistää vain neljä marmoriveistosta.

## Miten marmoriveistoksia tehdään? Mitä työkaluja veistämässä käytetään?

Marmoriveistoksen valmistamisessa on useita vaiheita. Ensin taiteilija luonnostelee veistoksen savesta. Niin kauan kun savi on märkää, sitä voi muovailta, ottaa pois ja laittaa takaisin yhä uudelleen ja uudelleen. Jos taas kivistä veistää liian suuren palan pois, ei sitä saa siihen enää takaisin. Usein kuvanveistäjä tekee myös kipsisen mallin ennen marmoriveistosta. Sitten vasta hän ryhtyy veistämään kiveä. Työkaluja ovat esimerkiksi taltta, vasara, erilaiset neulat ja kaivertimet.

Andromeda on tehty yhdestä kivistä. Kierrä veistos vielä ympäri ja katso veistoksen erilaisia yksityiskohtia; hirviön kitalakea ja kangasta jonka päällä prinsessa istuu. Tällaisen veistoksen tekeminen vaatii paljon taitoa ja se vie aikaa. Johannes Takanen veistikin Andromedaansa monta vuotta. SF

# Werner Holmberg: Kyröskoski

1854, öljymaalauk, 110 x 102 cm



Werner Holmberg maalasi maisemia. Tämä on hänen ensimmäinen suuri maisemamaalauksensa. Se on kuva jylhästä koskesta, jonka alapuolella on rakennus. Myös ylempänä kosken rannalla on rakennuksia. Kun kuvaa katsoo tarkemmin, huomaa että siellä on myös ihmisiä. Holmberg ei pitänyt ihmisten maalaamisesta, ja usein hän antoi jonkun toisen taiteilijan maalata heidät kuviinsa.

## Mitä kuvan ihmiset tekevät ja mikä suuri talo mahtaa olla?

Rakennukseen tuodaan puita hevostärryillä. Toiset ihmiset kantavat lautoja rakennuksesta veneeseen. Rakennus on saha, jossa puunrungoista tehdään lautoja.

## Ennen vanhaan sahat perustettiin koskien äärelle, miksi?

Koskessa vesi virtaa huimaa vauhtia. Kuohuihin asennettiin ratas, joka pyöri koskessa virtaavan veden voimalla. Liikkuvasta rattaasta saatiin voimaa, joka pyöritti suurta valta-akselia, jonka avulla kosken voima siirrettiin sahan eri laitteille. Näin ihmisten ei käsin tarvinnut sahata kaikkia lautoja, ja lautoja voitiin tehdä enemmän. Koski laskee jokeen. Sitä pitkin sahalle tuotiin puunrunkoja sahattavaksi ja vietiin valmiit laudat pois, kyliin ja kaupunkeihin myytäväksi.

## Mitä muita yksityiskohtia löydät kuvasta?

Kosken varrella on mylly. Myös mylly pyörii kosken kuohujen voimalla. Myllyn lähistöllä mies kantaa jauhosäkkiä.

## Arvaatko mistä maasta tämä kuva on?

Kuvassa on suomalainen koski. Holmberg oli suomalainen taiteilija ja hän maalasi kotimaisia maisemia.

Tämän maalauksen hän on kuitenkin maalannut ulkomailla, Saksassa Düsseldorfissa. Holmbergin aikana monet taiteilijat matkustivat Düsseldorfin maalaamaan.

Taiteilija ei itse ollut nähnyt Kyröskoskea. Hän maalasi koskensa ottamalla mallia erään toisen taiteilijan piirustuksesta. Ennen kuin Holmberg ryhtyi maalaamaan Kyröskoskea, hän kierteli ulkona luonnossa ja piirsi näkemäänsä: vettä, kallioita, puita, käpyjä ja kiviä. Sen jälkeen hän yhdisteli eri piirustuksista maiseman ja maalasi lopullisen teoksensa sisällä ateljeessaan, työhuoneessaan. Holmbergin aikana monet taiteilijat maalasivat maisemia näin. Vähän myöhemmin taiteilijat maalasivat maisemakuvansa alusta loppuun saakka ulkona.

Kun Kyröskoski oli valmis, suomalaiset ihastuivat siihen kovasti. Kuvan jylhää maisemaa ylistettiin. Todellisuudessa Kyröskosken maisema ei ole ihan näin jyrkkärinteinen, eikä koski näin raivokkaasti kuohuva. Holmbergin aikana ihmiset halusivat kuitenkin katsella maalauksissa hiukan liioiteltuja maisemia, joissa oli vaikuttava valaistus.

## Tässäkin maalauksessa on jännittävä valo. Millainen ilma kuvassa on?

Taivaalla on tummia ja sinipunaisia pilviä. Ne enteilevät ukkosta. Ennen rajuilmaa ilma on kuuma ja painostava. Aurinko paistaa vielä, mutta kohta ukkostaa.

Werner Holmberg kuoli keuhkotautiin nuorena, vain 30-vuotiaana. Hän maalasi ahkerasti ja ehti lyhyen elämänsä aikana maalata yllättävän monta suurta maisemamaalauksia. Hän oli taitava maisemamaalari ja kuuluisa myös ulkomailla. SF

# Eero Järnefelt: Raatajat rahanalaiset / Kaski

1893, öljymaalauk, 131 x 164 cm



Maa on tuhkan peitossa. Siellä täällä törröttää hiiltyneitä puunrunkoja.

## Mistä mahtaa olla kyse?

Yli sata vuotta sitten olivat olot Suomessa hyvin toisenlaiset kuin tänä päivänä. Ruokaa oli vähän ja sen saamiseksi oli tehtävä kovasti töitä. Kuvan ihmiset ovat kaskimaalla. He polttavat metsää maan tasalle saadakseen tasaisen maan, jolle voivat kylvää peltansa. Kantojen ja juurien tuhka on hyvää lannoitetta. Toivottavasti pellostä saa paljon viljaa.

## Mitä luulet, millaista työtä kaskeaminen oli? Mikä teki kaskeamisesta erityisen raskasta?

Maa on hohtavan kuuma. Savu kirvelee silmiä ja noki tarttuu ihoon. Tiedät varmasti itsekin, miten kurjalta tuntuu, kun nuotiolla istuessa savu puhalttaa suoraan silmiin.

## Minkälaisia varusteita kaskeamisessa käytettiin?

Vahvoilla puunoksilla tulta pidettiin yllä ja toisaalta huolehdittiin, ettei se leviä liian laajalle alueelle. Oksat olivat painavia. Myös tämä teki työstä raskasta.

## Kuvan ihmiset eivät itse omista kaskeamaansa maata. Paljonkohan he saivat palkkaa työstään?

Rahapalkkaa ei itse asiassa maksettu ollenkaan. Perhe sai työstään palkaksi viljaa, joka kasvoi kaskimaalle seuraavana kesänä. Jos vilja ei kasvanut, perhe jäi ilman ruokaa.

## Miltä kuvan ihmiset vaikuttavat?

Kuvan ihmiset ovat köyhiä ja nälissään. Miesten käsivarret ovat laihat ja pikkutyön maha pömpöttää pettuleivän syömisestä. Yli sata vuotta sitten Suomessa nähtiin nälkää. Silloin monia ihmisiä kuoli ruoan puutteeseen.

Taiteilija Eero Järnefelt maalasi taulun ulkona kaskimaan reunalla. Ulkoilmassa maalatessa värit ja valon saa parhaiten kuvatuksi juuri sellaisina kuin ne luonnossa ovat. Sisällä, taiteilijan ateljeessa maalatuissa maisemissa valot ja varjot ovat usein epätodellisen näköisiä (katso esim. Werner Holmbergin maalausta Kyröskoski).

Järnefelt oli hyvin tarkka siitä, että maalaus kuvaa kaskeamista oikein ja kaunistelematta. Hän oli sivistyneestä ja vauraasta perheestä, eikä hän itse osannut kasketa. Hän halusi olla varma, että maalaus oli oikean kaskityön kuva. Niinpä hän tarkastutti valmiin maalauksensa eräällä kaskityöläisellä. Raatajat rahanalaiset on siis aito kuvaus työstä, jollaista Suomessa ei enää tehdä.

Eero Järnefelt maalasi tämän kuvan, koska hän toivoi ihmisten, yhä sadan vuoden kuluttua, muistavan, että kaskeaminen oli raskasta työtä ja siihen osallistui koko perhe, myös lapset.

Järnefelt kuvasi mielellään tavallisia ihmisiä ja kaunista suomalaista maisemaa, jota voit ehkä löytää tästäkin kuvasta. *SF/EJ*

# Akseli Gallen-Kallela: Aino-taru

1891, öljymaalaus, 154 x 308 cm



Akseli Gallen-Kallela oli innostunut Kalevalasta, ja hän onkin kuvannut monet Kalevalan henkilöistä ja tapahtumista. Ainin tarina oli ensimmäinen Kalevala-tarina, jonka Gallen-Kallela kuvasi. Taiteilija on halunnut maalata Ainin koko tarinan, joten yksi kuva ei hänen mielestään ollut riittävästi. Aino-maalauksessa on kolme kuvaa, eli se on triptyykki.

## Palauttakaa mieliin Ainin tarina. Huomaatteko missä järjestyksessä kuvat kulkevat?

Akseli Gallen-Kallela oli häämatkalla Karjalassa, ihastui kauniiseen maisemaan ja päätti ryhtyä maalaamaan Aino-maalausta. Taiteilija tarvitsi mallit maalaukseensa, ja kukapa olisi sopinut paremmin kauniin Ainin malliksi kuin taiteilijan oma vaimo Mary. Hän on ollut Ainin mallina kaikissa kolmessa kuvassa. Marystä otettiin myös valokuvia taulua varten, ja myöhemmin onkin löytynyt iso pino valokuvia, joissa Mary juoksee rantavedessä ja pärskyttää vettä.

Väinämöisen malli on Karjalasta, Rimmin Uljaska niminen mies. Väinämöisen malli jäi Karjalaan kun taulun maalaaminen oli vielä kesken, joten taiteilijan vaimo toimi itse asiassa myös Väinämöisen mallina. Hän puki päälleen parrat ja vaatteet ja seisokeli pensaikossa monta tuntia. Mary-vaimo oli tärkeä apu taiteilijalle ja hän ompeli myös kaikki maalauksessa näkyvät vaatteet.

Akseli Gallen-Kallela maalasi pienimmätkin yksityiskohdat – kalat, koivun lehdet ja veden pärskeet – erityisen tarkasti. Maalauksen tuli olla taiteilijan mielestä myös mahdollisimman suomalainen – onhan Kalevala Suomen kansalliskirja. Taulua esiteltiin myös ulkomailla, ja taiteilija toivoi katsojien ihastuvan Suomeen ja suomalaisuuteen maalauksensa perusteella.

## Mitä erityisen suomalaista löydät maalauksesta?

## Mitä vuorokauden aikoja maalaukseen on kuvattu?

Sen lisäksi, että Akseli Gallen-Kallela oli taitava maalaamaan, hän oli myös erittäin kätevä puutöissä. Hän valmisti itse jopa kotinsa huonekalut. Taiteilija on tehnyt taulun kehykset puusta ja maalannut ne sitten kultamaalilla. Kehykset on kaiverrettu samanlaisilla koristeilla joita taiteilija näki vanhojen karjalaisten talojen seinähirsissä. Kehyksiin taiteilija on kirjoittanut Ainin tarinan niitä varten, jotka eivät sitä tunne. *EJ*



# Hugo Simberg: Haavoittunut enkeli

1903, öljymaalauk, 127 x 154 cm



## Miättikää yhdessä mitä maalaukseen on kuvattu? Mitä on tapahtunut? Mihin ollaan matkalla?

Hugo Simberg maalasi erityisen mielellään asioita, joita voimme nähdä vain mielikuvituksessamme: enkeleitä, peikkoja, piruja ja kuolemanhahmoja. Simbergin maalaukset saivat katsojat usein ymmälleen, maalaukset eivät kuvanneetkaan tavallista elämää.

Haavoittunut enkeli -maalauksen kohdalla taiteilijalta usein kyseltiin, mitä enkelille oli tapahtunut, mihin häntä viedään, keitä pojat olivat, olivatko he satuttaneet enkeliä ja mitä maalaus ylipäätään tarkoitti. Taiteilijan itsensä mielestä millään näillä asioilla ei ollut mitään merkitystä.

Hugo Simbergin mielestä maalauksia katsellessa ei saanut mieltä liikaa. Ei tarvinnut tietää, mitä taiteilija oli ajatellut maalauksen maalatessaan tai mitä maalauksessa oli tapahtunut. Simbergin mielestä oli tärkeintä, että maalaus herätti katsojassa tunteen, minkä tahansa tunteen. Maalaus sai olla katsojan mielestä hyvä tai huono, ruma tai kaunis. Se sai tehdä katsojansa iloiseksi tai surulliseksi. Tärkeintä oli, että katsojassa heräsi jokin tunne, ja se riitti. Tärkeätä oli myös se, että jokainen katsoja sai ajatella maalauksista omalla tavallaan. Simbergin mielestä maalauksien kohdalla ei ollut väärää vastauksia tai tulkintoja.

Sen verran Hugo Simberg maalauksestaan kuitenkin kertoi, että sen maalaaminen oli hänelle itselleen elintärkeätä. Hän oli ollut pitkään sairaana, aivokalvontulehduksen takia sairaalassakin yli puoli vuotta. Mutta koska hän halusi saada maalauksensa valmiiksi, hän jaksoi taistella sairauttaan vastaan.

Ajatuksen maalauksensa maisemaan taiteilija sai pitkällä kävelyretkillä, joita hän teki helsinkiläissairaalan lähellä sijainneen Töölonlahden rannalla. Mallinaan hän käytti kahta poikaa ja enkeliä varten useampaakin pikkutyttöä.

Taulun maalaamisen jälkeen taiteilija sai osakseen suuren kunnianosoituksen. Hänelle annettiin Tampereella kokonainen kirkko, jonka seinät taiteilija sai koristella haluamallaan tavalla. Kirkon seinälle Simberg maalasi oman suosikkimaalauksensa.

## Arvaatko mikä oli taiteilijan suosikkimaalaus?

Aivan oikein! Haavoittunut enkeli löytyy myös Tampereen tuomiokirkon seinästä. Muun muassa Simbergin seinämaalauksien takia kirkosta on tullut maailmankuulu. *Ej*

## Helene Schjerfbeck: Pikkusiskoan ruokkiva poika

1881, öljymaalauk, 115 x 94,5 cm



Vielä sata vuotta sitten suurin osa taiteilijoista oli miehiä. Helene Schjerfbeck olikin erityisen rohkea nainen ryhtyessään taiteilijaksi. Helene oli todellinen ihmelapsi, ja hänen piirustustaitonsa huomattiin jo hänen ollessaan hyvin nuori. Taidekouluun Helene Schjerfbeck pääsi jo 11-vuotiaana, vaikka useimmat aloittivat taideopinnot vasta koulut käytyään.

Helene Schjerfbeck oli suomalainen taiteilija, mutta hän opiskeli ja maalasi myös ulkomailla, Ranskassa ja Englannissa. Tämän maalauksen lapsiin taiteilija tutustui Ranskassa, Bretagnessa. Schjerfbeckistä tuli Suomen taitavimpia ja arvostetuimpia taiteilijoita, mutta kun tämä maalaus ensimmäistä kertaa esiteltiin taidemuseossa, kaikki eivät siitä pitäneet.

### **Mikä maalauksessa mahtoi harmittaa ihmisiä?**

Maalaus kertoo köyhyydestä. Köyhyys oli tuolloin yli sata vuotta sitten aika yleistä, mutta taiteessa ei ollut totuttu kuvamaan köyhyyttä tai ikäviä asioita. Helene Schjerfbeck halusi kuvata todellisuutta rehellisesti, kaunistelematta. Hän piti tärkeänä, että myös nämä ranskalaiskylän sivukujalla elävät lapset pääsivät maalauksen malleiksi, aivan kuten rikkaidenkin perheiden lapset.

**Miksi on tärkeää, että taiteessa, kuten uutisissa ja sanomalehdissäkin, kuvataan myös ikäviä asioita? Vai onko se?**

**Miltä lasten koti vaikuttaa? Mitä näkyy lasten taustalla?**

**Verratkaa näiden lasten kotia suomalaisten sata vuotta sitten eläneiden lasten koteihin. Millä tavalla kodit ovat mahtaneet erota toisistaan? Mitä yhteistä niissä on?**

(vrt. esim. Akseli Gallen-Kallelan Ensi opetus)

**Miettikää, kuvaako maalaus muitakin asioita kuin köyhyyttä? Onko maalaus pelkästään surullinen?**

Maalaus kuvaa paitsi köyhyyttä, myös veljeä ja siskoa, sen kertoo jo taulun nimikin. Ehkä taiteilija halusi maalauksellaan muistuttaa, että kuvan lapsilla oli köyhyydestään huolimatta jotain erityisen arvokasta, jotain mitä rahalla ei voinut ostaa. Sisaruksien pitävät huolta ja lohduttavat toinen toisiaan. He ovat toisilleen tärkeintä ja kallisarvoisinta koko maailmassa.

Taiteilija itsekin saattoi ulkomailla ollessaan ikävöidä omaa perhettään; isovelji Magnus oli Helene Schjerfbeckiä kaksi vuotta vanhempi. *Ej*

# Ferdinand von Wright: Taistelevat metsot

1886, öljymaalauk, 124 x 188,5 cm



**Kuinka moni on nähnyt tämän maalauksen jossain muualla kuin täällä museossa? Missä?**

**Mitä se esittää?**

Taistelevat metsot on Suomen ehkä kopioiduin maalaus. Se on levinnyt suomalaisiin koteihin maalauksina, ristipistotöinä, t-paitoina, hiirimattoina ja palapeleinä.

Taiteilija Ferdinand von Wright oli suomalainen taiteilija, joka asui noin 150 vuotta sitten Haminanlahdella. Ferdinandilla oli 9 sisarusta, ja perheen kolmesta lapsesta tuli erittäin taitavia taiteilijoita; Ferdinandista ja hänen veljistään Magnuksesta ja Wilhelmistä.

Perheen isä oli ankara. Hän oli sitä mieltä, että piirustus oli täysin turha harrastus, etenkin pojille. Perhe asui maaseudulla metsän keskellä, ja isän mielestä paljon tärkeämpää oli opetella metsästäymään, viljelemään peltoja ja rakentamaan taloja. Isä ei suostunut hankkimaan pojilleen minkäänlaisia piirustusvälineitä. Poikien oli siis keksittävä värinsä itse.

**Mistä he ovat mahtaneet saada värejä maalauksiinsa?**

Mustikka, mansikka ja vadelma olivat hyviä värinlähteitä. Kuravesi ja vahvaksi keitetty kahvi antoivat hyvän ruskean värin maalauksiin. Nuotiosta jäljelle jäävä hiili on edelleen taiteilijoiden suosima mustaväri. Perheen isä harrasti metsästäystä, ja lintujen veri oli poikien mielestä erityisen sopiva väri maalaamiseen.

Isän ampumat linnut olivat myös poikien piirustusten malleina, ja pojista tulikin erityisen taitavia lintumaalareita. Myöhemmin he pääsivät

matkustelemaan ja saivat hankituksi ihan oikeita taiteilijan värejä. Taidekouluja he eivät käyneet, vaan opettivat lähinnä toinen toisiaan.

**Mistä tietää, että metsot taistelevat? Mistä ne taistelevat?**

Metsolla on kaksi tapaa osoittaa olevansa vihainen. Pyrstösulat nousevat aivan pystyyn ja kaulan höyhenet nousevat pörhölleen. Puunrungon takana näkyy naarasmetso, koppelo, josta metsot tietenkin taistelevat.

**Tarkkaile maisemaa. Mitä kasveja tunnistat?**

**Mikä vuorokauden aika on? Entä vuodenaika?**

**Löydätkö maisemasta jotain, joka ei kuulu suomalaiseen maisemaan?**

Ferdinand von Wright viihtyi kotiseudullaan Haminanlahdella erityisen hyvin. Hän eleli yksinään oman kotinsa rauhassa ja maalasi ahkerasti elämänsä loppuun asti. Lintuaiheet säilyivät aina hänen suosikkeinaan.

Metso-maalauksta pidettiin yhtenä taiteilijan onnistuneimmista. Mutta todella suureen suosioon maalaus nousi vasta myöhemmin.

Suomalaiset kohtasivat vaikeita aikoja joutuessaan sotimaan Venäjää vastaan. Sodan keskellä tämä vanha maalaus palasi suomalaisten mieliin.

## Miten tämä maalaus liittyy sotaan?

Metsojen taistelu muuttui suomalaisten mielissä Suomen ja Venäjän väliseksi taisteluksi.

Kaunis suomalainen maisema ja maalauksessa taistelevat metsot tuntuivat lohduttavan sodan jaloissa eläviä suomalaisia.

## Mistä sodassa taistellaan? Jos metsot ovat Suomi ja Venäjä, mitä silloin voisi merkitä puun takana näkyvä koppelo?

Koppelo tuntui symboloivan suomalaisille kaikkea sitä mistä sodassa taistellaan: rauhaa, itsenäisyyttä, aluetta

ja vapautta. Itsenäisen Suomen kansalaiset halusivat kotinsa seinälle tämän maalauksen, muistutukseksi itsenäisyystaistelusta. Siksi Taistelevia metsoja kopioitiin monien suomalaiskotien seinille.

Ferdinand von Wright ei voinut taulua maalatessaan kuvitella, että hänen maalauksensa voisi joskus muodostua sodan kuvaukseksi. Mutta taiteilija ei aina voikaan itse päättää mitä hänen maalauksestaan myöhemmin ajatellaan. Joskus maalauksen viesti muuttuu katsojien mielissä aivan toiseksi kuin taiteilija on alun perin tarkoittanut. Ja siihen katsojilla on täysi oikeus. E]



## Reittiehdotukset

### Lasten elämää

- Pikkusiskoan ruokkiva poika
- Ensi opetus
- Luxembourgin puistossa
- Raatajat rahanalaiset

### Erilaisia maisemia

- Taistelevat metsot
- Kyröskoski
- Luxembourgin puistossa
- Raatajat rahanalaiset

### Taruja ja mielikuvitusta

- Andromeda
- Aino
- Haavoittunut enkeli

### Suomen historiaa

- Ensi opetus
- Kyröskoski
- Taistelevat metsot
- Raatajat rahanalaiset